

ایران و جامعه ملل

www.ketab.ir

فریدون زندفرد

سرشناسه	: زندفرد، فریدون، ۱۳۰۴-
عنوان و نام پدیدآور	: ایران و جامعه ملل / نویسنده فریدون زندفرد.
مشخصات نشر	: تهران: شیرازه کتاب ما، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۱۴ص: مصور.
فروست	: تاریخ معاصر ایران ۷.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۴۳-۱۰-۲
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۷۵.
موضوع	: تعهدات بین المللی — ایران — International Obligation
موضوع	: همکاری های بین المللی — ایران — International Cooperation
موضوع	: ایران — روابط خارجی — Iran—Foreign Relations—1925-1978
موضوع	: ایران — سیاست و حکومت — Iran—Politics and Government—1925-1979
رده بندی کنگره	: DSR۱۴۸۰
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۸۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۸۱۰۷۴۹

ایران و جامعه ملل

فریدون زندفرد

انتشارات: شیراز کتاب ما

تیراژ: ۳۳۰ نسخه

چاپ اول: اسفند ۱۴۰۰

حق چاپ و نشر محفوظ است.

تهران، صندوق پستی: ۱۱۱-۱۳۱۴۵

تلفن: ۸۸۹۵۲۲۹۷ فکس: ۸۸۹۵۱۶۹۱

همراه: ۰۹۳۶-۹۵۰۰۱۸۲

سایت: www.shirazehketab.com

www.ketab.ir

فهرست

یادداشت دبیر مجموعه	۱
پیشگفتار	۱

مقدمه

عناصر عمده در سیاست خارجی ایران، ۱۸۰۰-۱۹۴۵	۳
--	---

فصل اول: ایران و کنفرانس های بین المللی قبل از

جامعه ملل ۱۹۱۹-۱۸۱۸	۱۳
کنگره اکس لاشاپل ۱۸۱۸	۱۴
کنفرانس ارزنة الروم ۱۸۴۳-۱۸۴۷	۲۱
کنگره برلن ۱۸۷۸	۲۸
کنفرانس اول صلح لاهه ۱۸۹۹	۳۵
کنفرانس دوم صلح لاهه ۱۹۰۷	۴۰
ایران و کنفرانس صلح پاریس (ورسای) ۱۹۱۹	۴۷

فصل دوم: ایران و جامعه ملل، ۱۹۲۰-۱۹۳۹

بخش اول - وجه نظر ایران در مسائل عمومی جامعه ملل	۶۶
اعضای جدید	۶۶
اعضای آسیایی شورا	۷۵
ماده دهم میثاق	۸۲
جنگ یونان و ترکیه	۹۶

۱۰۱	قضیه ارمنستان
۱۰۴	خلع سلاح
۱۰۴	طرح قرارداد کمک متقابل ۱۹۲۳
۱۰۸	پروتکل ژنو ۱۹۲۴
۱۱۰	پیمان عمومی ۱۹۲۸
۱۱۴	کنفرانس خلع سلاح ۱۹۳۲-۱۹۳۴
۱۱۹	عهدنامه سنت ژرمن ۱۹۱۹
۱۲۹	استقلال عراق
۱۳۳	مسئله اقلیت‌ها
۱۳۸	جامعه ملل و محدودیت کشت خشخاش در ایران
۱۴۳	نتایج
۱۴۴	پیشنهادهای
۱۵۰	بخش دوم - مسائل مربوط به ایران
۱۵۰	قضیه انزلی ۱۹۲۰
۱۵۹	مسئله بحرین ۱۹۲۷
۱۶۵	اختلاف ایران و انگلیس بر سر امتیازنامه داسی ۱۹۳۲
۱۸۰	اختلاف مرزی با عراق ۱۹۳۴
۱۹۴	تحلیل کلی از مسائل چهارگانه

بخش سوم - نمایندگان ایران در جامعه ملل و اتباع ایران

۱۹۷	در خدمت دبیرخانه جامعه ملل
۱۹۸	نمایندگان ایران در مجمع جامعه ملل
۲۰۸	نمایندگان ایران در شورای جامعه ملل
۲۱۱	اتباع ایران در خدمت دبیرخانه جامعه ملل
۲۱۴	خلاصه و نتیجه

فصل سوم: ایران و کنفرانس سانفرانسیسکو: تدوین منشور

۲۱۹	ملل متحد ۱۹۴۵
۲۱۹	مقدمات تشکیل کنفرانس سانفرانسیسکو
۲۲۱	ترکیب هیئت نمایندگی ایران
۲۲۳	موضع ایران در کنفرانس سانفرانسیسکو

یادداشت دبیر مجموعه

اگر چه با شروع جنگ اول جهانی و توسعه دامنه تحولات ناگوار آن به قلمرو ایران بی طرف، مداخلات خارجی و نابسامانی های داخلی ای که از چند سال پیش با ناکامی انقلاب مشروطیت دامنگیر کشور شده بود به نقطه اوج خود رسید و استقلال ایران را به مخاطرات جدی روبرو ساخت، ولی با تحولات پایانی و دور از انتظار آن، بویژه نابودی روسیه تزاری - مدعی اصلی استقلال و تمامیت ارضی ایران در قرون معاصر - و همچنین از پای درآمدن بریتانیا - دیگر قدرت بدخواه کشور - به رغم پیروزی ظاهری در جنگ، ایران از هر جهت با گشایشی اساسی روبرو شد.

رجال و دولتمردان ایران با شناسایی درست و به موقع از این دگرگونی ها، در بهره برداری از این فرصت، تردیدی روا نداشته، بی درنگ دست به کار شدند. یکی از مهمترین این عرصه ها، فضای بین المللی جدیدی بود که با تشکیل کنفرانس صلح پاریس در سال ۱۹۱۹ آغاز شد و چندی بعد نیز به صورت تأسیس جامعه ملل، بعنوان تجربه ای نو در تنظیم مناسبات بین المللی جنبه ای پایدار یافت.

حضور و مشارکت ایران در این عرصه جدید - چنان که ملاحظه خواهد شد - از دو نظر حائز اهمیت بود. یکی بهره برداری ایران از این فضای بین المللی نو برای طرح خواسته ها و تسویه مسائل خاص خود؛ از موضوع تجاوز ارتش سرخ شوروی به قلمرو شمالی ایران در ۱۹۲۰ گرفته تا اختلافات ایران و انگلیس بر سر مسائلی چون حق حاکمیت کشور بر جزایر بحرین و لغو امتیاز داری در

مراحل بعد و بالاخره اختلافات مرزی ایران و عراق، که در بخشی از فصل دوم این بررسی مورد توجه قرار گرفته است (صص ۱۹۷-۱۵۰). و دیگری تلاش ایران در این دوره برای طرح خود بعنوان مملکتی در ردیف دیگر ممالک راقیه جهان، با شخصیتی در خور شأن و منزلت تاریخی اش و موقعیتی متناسب با یک کشور مدرن و امروزی.

در حالی که موضوع نخست از لحاظ میزان موفقیت یا عدم موفقیت ایران در این زمینه و اصولاً کارایی نهادهایی بین‌المللی همانند جامعه ملل در حل و فصل مسائل خارجی کشورها، از جوانبی چند جای بحث فراوان دارد و هر یک از مضامینی که در این زمینه مطرح شده است، خود می تواند عنوان بررسی هایی علی حده قرار گیرد؛ موضوع بعدی یعنی تلاش ایران برای احراز موقعیتی متفاوت از وضعیت پیشین خود در نظام جهانی، موضوعی است که جوانب مختلف و تا حدودی فواوان، موفقیت آمیز آن در بخش های دیگر این بررسی به نحوی جامع و گویا مورد توجه قرار گرفته است (صص ۱۴۹-۶۱). مواضع ایران در این عرصه چه در زمینه رسیدگی به پاره ای مسائل خاص منطقه ای مانند جنگ یونان و ترکیه، قضیه ارمنستان یا موضوع استقلال عراق و چه از لحاظ توجه به مباحثی کلی چون موضوع خلع سلاح یا مسئله اقلیت ها، بویژه از لحاظ تلاش های نمایندگان ایران برای رعایت مصالح دیگر کشورهای آسیایی و مسلمان، در کنار دفاع از منافع کشور در هر یک از موارد یاد شده، از جمله مباحث مهم و در خور توجه این بخش است. و بالاخره حضور ایران در کنفرانس سانفرانسیسکو در پی خاتمه جنگ جهانی دوم که در واقع پیش درآمدی است بر مشارکت ایران در تأسیس سازمان ملل و در عین حال تلاشی مبتنی بر تجربه پیشین ایران در جامعه ملل که در فصل پایانی کتاب مورد بررسی قرار گرفته است.